CZU: 929:631.51(478) **https://doi.org/10.59295/sum10(200)2024_04**

VLADIMIR IVANOVICI TALIȚKII (1906–199?) – UN PSEUDO SAVANT SOVIETIC INFILTRAT ÎN STRUCTURA MINISTERULUI AGRICULTURII DIN RSSM

Asea M. TIMUȘ,
Universitatea de Stat din Moldova

În articol se prezintă date biografice al entomologului sovietic Vladimir Ivanovici Taliţkii (n.1906, Imperiul Rus – decedat 199?, Republica Moldova), stabilit în RSS Moldovenească din 1945. Prin cercetarea dosarului din arhiva Ministerului Agriculturii se suspectează pregătirea profesională a savantului la o facultate din Leningrad; doctoratul în biologie din Odessa și activitatea în RSS Ucraineană, fiind colegul și adeptul pseudo savantului T. D. Lysenko din URSS. V. I. Taliţkii a fost un entomolog cu o pregătire profesională precară, fiindcă a produs mai mult agro propagandă sovietică. A elaborat metode și condus implimentarea găinilor în combaterea ploșnițelor dăunătoare cerealelor în Uzbekistan, posibil și în RSS Moldovenească. V. I. Taliţkii a declarat un fenomen natural ca metodă științifică pentru combaterea biologică a aceloraşi ploșnițe. Pe baza cercetării materialelelor de arhivă și a altor surse istorice se dorește cercetarea activității unor pseudo savanți infiltrați în structurile de stat și științifice din RSS Moldovenească.

Cuvinte cheie: *Vladimir I. Taliţkii, agronom sovietic, biolog, entomolog, RSS Moldovenească.*

VLADIMIR IVANOVICH TALITSKII (1906–199?) – A SOVIET PSEUDO-SCIENTIST INFILTRATED INTO THE STRUCTURE OF THE MINISTRY OF AGRICULTURE OF THE RSSM

The article presents biographical data of the Soviet entomologist Vladimir Ivanovich Talitskii (born 1906, Russian Empire – died 199?, Republic of Moldova), settled in the Moldavian SSR since 1945. By researching the file in the archive of the Ministry of Agriculture, it is suspected that the scholar's professional training was at a college in Leningrad; the doctorate in biology from Odessa and the activity in the Ukrainian SSR, being the colleague and follower of the pseudo-scientist T. D. Lysenko from the USSR. V. I. Talitskii was an entomologist with a poor professional training, because he produced more Soviet agro-propaganda. He developed methods and led the implementation of chickens in combating grain bugs in Uzbekistan, possibly also in the Moldavian SSR. V. I. Talitskii declared a natural phenomenon as a scientific method for the biological control of the same bed bugs. Based on the research of archival materials and other historical sources, it is desired to research the activity of some pseudo-scientists infiltrated into the state and scientific structures of the Moldavian SSR.

Key words: *Vladimir I. Talitskii, soviet agronomist, biologist, entomologist, Moldavian SSR.*

Introducere

Într-o monografie anterioară din 2017 [11, p.77-79] am expus esența unei fapte reprobabile depistate într-un foileton din ziarul republican „Moldova Socialistă” (1957), autor V. Subotin. O faptă săvârșită de un „savant” sovietic cu numele Vladimir Ivanovici Taliţkii în raport cu soții Rușcinschi – Alexandru, savant entomolog român decedat în Al Doilea Război Mondial și văduva lui, Raisa – bibliotecară la Institutul Agricol „M. V. Frunze” din Chișinău (în continuare, Institutul Agricol), apoi și directoarea Bibliotecii Academiei de Științe din RSS Moldovenească (în continuare, RSSM). În prezent – de la crearea unei distanțe istorice de la evenimentul abordat – a apărut momentul pentru a analiza integral foiletonul în care Taliţkii este descris pe scurt și comprimat, dar fiind foarte clar imprimate faptele lui nedemne de savant, după cum se considera și declara. Apoi, prin completările secvențelor din foileton cu date biografice din dosarul lui Taliţkii [4, ff. 2-38], se va confirma încă o dată calitatea profesională a unor specialiști sovietici care veneau din întregul spațiu sovietic în RSSM să „ridice” cultura și economia RSSM.

Momentul este potrivit, deoarece între timp s-a mai descoperit un pseudo savant din RSSM, din

domeniul istoric – Naum A. Narțov [7, p. 49-57], din care am înțeles după lecturarea itinerarului că nivelul de pregătire în domeniul istoric era, posibil, similar cu a lui Talițkii. Aceste biografii din domeniul științei se încadrează în dimensiunea deontologiei profesionale, domeniu important pentru ținuta și etica în formarea unui specialist.

Rezultate obţinute şi discuţii

Presupun că, materialul publicistic critic de V. Subotin cu referință la V. I. Talițkii a fost posibil să apară în presă după recăsătoria văduvei Raisa Rușcinschi, în 1955, cu arhelogul Gheorghii Dmitrievici Smirnov, care a avut curajul să organizeze un „complot colegial" pentru a-l demasca pe „savantul" Talițkii, care „în anul trecut", după cum scria ziaristul V. Subotin în foileton, adică în 1956, „încă încerca să obțină de la Raisa Gh. un certificat compromițător al soțului ei Rușcinschi, căzut eroic pe frontul sovietic". Văduva, și tot ea mama celor doi copii a lui Rușcinschi, fiind susținută de al doilea ei soț a fost mai curajoasă, fiindcă a scris că Subotin „s-a încăpățânat și nu a semnat nimic lui Talițkii".

În grupul de demascare au fost cercetătorii: Iacov Prinț – coleg cu Talițkii la Stațiunea de protecția plantelor de pe lângă Institutul Agricol (1946-1950), apoi VASHNIL (Academia de Științe Agricole din Uniunea Sovietică „V. I. Lenin") ca cercetător științific la Institutul de Pomicultură, Viticultură și Vinificație (1950-1956) când Talițkii îi era unul din șefii de la Ministerul de Agricultură din RSSM. Al doilea a fost Dmitrii Verderevski – șeful Stațiunii sus-numite (adică, șeful lui Talițkii), și cel care l-a invitat pe Talițkii să vină să activeze la Chișinău [16, p.28]. Acești profesori erau cei mai indicați în 1957, ca într-un sfârșit, să-l constrângă pe Talițkii ca să returneze la catedră arhiva lui Rușcinschi preluată de el prin măgulire, și cu această ocazie să-i scoastă în evidență publică și alte încălcări grave ale lui, cunoscându-i deja potențialul lui de „savant".

Materialul publicistic a lui Talițkii a fost vizat de un șef astfel: „Tov. Savițkaia L. A., în dosarul personal al tov. Talițkii. Acest foileton trebuie să fie discutat de organizația de partid al Institutului de Pomulcultură, Viticultură și Vinificație. 9.IX.1957". Articolul tradus din limba rusă, tehnic, nu se încadrează în acest articol și va fi expus publicului cu altă ocazie.

Pentru a suplimenta epizodul lui Rușcinschi expun ideea principală de la Subotin: „Nu fiecăruia îi este dat să devină un Lobacevski sau Miciurin". Ziaristul a accentuat corect, fiindcă V. I. Talițkii a fost un lysenkovist, adică adeptul și descendentul dubioaselor științe ale lui Trofim Denisovici Lysenko – recunoscut ca pseudo savant încă în perioada sovietică [17]. În confirmare, Talițkii a scris în fișa personală [4, ff. 36-37] și autobiografie din 1950 [4, ff. 38-39], că în perioada IX.1938–IV.1945 a lucrat în Laboratorul de metode biologice de la Institutul Unional de Selecție și Genetică al Academiei de Științe din Odessa, în care director era T. D. Lysenko (1936-1940) și a întocmit metodele biologice de combatere a ploșniței dăunătoare spicoaselor. În lista lucrărilor [4, ff. 39-40], a introdus denumirea articolelor din anii 1942 și 1943 și pe 12 pagini a prezentat instrucțiunile de aplicare a găinelor în combaterea ploșnițelor în condițiile din Uzbekistan.

Metoda cu găinele dezvoltată și de Talițkii, evident susținut de Lysenko, a fost un adevărat analfabetizm din toate punctele de vedere ale științelor agricole și a avut succes doar în domeniul anecdotic și nicicum în cel agrar. Doar că Talițkii, dorind probabil să devină un al doilea Lysenko, în „biometod-ul sovietic", metoda „găinelor" a preluat-o de bună și s-a lăudat în autobiografia din 1950 că a fost premiat de mai multe ori la institutul pentru noua metodă de combatere biologică a ploșnițelor dăunătoare spicoaselor, inclusiv a primit o medalie de argint.

La remarca lui Subotin: „S-a început războiul, Alexandr Rușcinchi imediat s-a înrolat voluntar în Armata Sovietică și a căzut în luptele de sub Smolensk", accentuiez unele aspecte pe baza informațiilor din patru surse originale: o carte de comemorare a militarilor căzuți în Al Doilea Război Mondial dintr-o regiune din Federația Rusă și expusă on-line [13]; dosarul sovietic al soției lui Al. Rușcinschi – Raisa Gh. Smirnov [3, 15 file]; cartea despre viața lui D. Verderevski [15, p. 19]; o altă constatare din dosarul lui V. Talițkii [4, f. 51].

• Nașterea (1903) și „dispariția" lui Rușcinschi (X.1944) s-au aflat din lista militară sovietică de pe site-ul „Pamyati-Naroda.ru" [6] și cartea citată mai sus, încadrat în Armata Roșie din raionul Tatișcev. În 1904 s-a născut Verderevski și peste trei Talițkii (1906), astfel ei de ce nu se aflau la „apărarea patriei", în special

Taliţkii, înscris într-o caracteristă ca „ofiţer în rezervă”, sau ambii fiind de naţionalitate rusă, într-un fel, erau protejaţi. Am sesizat pe baza mărturisirii ex marinarului sovietic din satul Bravicea – Vasile Ciobanu, care a explicat că în navele submarine sovietice dominau bărbaţi de alte naţionalităţi, dar ruşi de loc sau extrem de rar, fiindcă submarinele se scufundau şi exista o politică nedeclarată prin care se protejau bărbaţii de naţionalite rusă.

• Ruşcinschi, ca membru al colectivului Institutului Agricol, în VI.1941, a fost evacuat în reg. Saratov din Federaţia Rusă, orăşelul Octiabrski şi repartizat ca lector la Tehnicumul Agricol „K. A. Timireazev”, dar instantaneu recrutat şi mobilizat pe front de Armata Roşie. Însă Institutul Agricol tot în VI.1941 a fost evacuat în oraşul Frunze din RSS Kârgâzstan. Prin urmare, din aceleaşi motive suspecte Ruşcinschi a fost îndepărtat de colectiv şi imediat trimis pe front. Se confirmă, astfel, mărturia marinarului sovietic Vasile Ciobanu.

• Taliţkii, a scris în autobiografia sa că, în perioada războiului a lucrat în Odessa (1938-1945) şi s-a evacuat cu institutul în reg. Taşkent (RSS Uzbekistan), după care în X.1944 s-au întors la Odessa. În cca 9 luni, sau în 13.VI.1945, deci când soldaţii sovietici reveneau din Germania, Taliţkii susţinea teza de doctor (candidat) în ştiinţe biologice [4, f. 49] pe subiectul „Telenomus / *Micropronurus semistriatus* / biologia şi aplicarea lui în combaterea ploşniţei asiatice a cerealelor” [4, f. 4]. Astfel, dacă într-adevăr Taliţkii a susţinut teza de candidat la Odessa şi nu a primit-o din oficiu ca şi D.D. Verderevski de la VASHNIL (fără întocmire şi susţinere publică la vârsta de doar 32 de ani), sesizăm că nu i s-a recunoscut „geniala” metodă de combatere biologică a ploşniţelor prin lansarea găinilor, dar prin „metoda” viespii micro-scopice – *telenomusul*. Însă „aplicarea în combaterea ploşniţei ” – scrisă de Taliţkii, este o altă „găinărie lysenkovistă” de-a „savantului” ajuns şi la Chişinău, fiindcă viespea parazitează ouăle de ploşniţe absolut natural, este foarte prolifică şi cosmopolită. Metoda de aplicare în combaterea biologică înseamnă creşterea viespilor în laboratoare speciale şi lansarea lor în câmp după modelul trihogramei (o altă viespe care parazitează alte ouă de insecte). Literatură sovietică referitoare la creşterea telenomusului „taliţkiian” în laboratoare nu există, astfel „aplicarea telenomusului”, nu corespunde temei şi realităţii. Corect ar fi fost cel puţin „prolificitatea viespii şi influenţa densităţii populaţionale ale ploşniţelor etc.”. Taliţkii, însă, a preluat un fenomen natural şi l-a declarat ca metodă de combatere. Critica o expun din propria experienţă, fiind responsabilă de cursul „Protecţia biologică a plantelor” la UASM şi practica didactică cu studenţii în câmp deschis, unde ploşniţe existau în fiecare an şi pontele parazitate de telenomus erau subiecte preferate la tema „Dăunătorii cerealelor”, fiindcă erau multe (ploşniţe adulte şi ponte), accesibile (pe superioara frunzelor unde razele solare le asigurau dezvoltarea), evidente (ponta din două rânduri câte şapte ouă, total 14).

• În perioada 1936-1944, Verderevski s-a aflat în Taşkent ca şef al unui sector de la Staţiunea centrală de protecţie a plantelor al Institutului Unional pentru Bumbac (adică, pe parcursul războiului). Presupun din aceasta că ambii „savanţi lysenkovişti” s-au cunoscut în Taşkent şi aşa apare, în aprilie 1945, Taliţkii la Chişinău, sau doar cu 5 luni după Verderevski. Atenţie, la un alt aspect din parcursul biografic a lui Verderevski. De îndată ce a ajuns la Taşkent, instantaneu i s-a oferit gradul de doctor (candidat) în ştiinţe agricole din oficiu, având publicate în 1931-1936 doar 11 articole, dintre care 2 pe cultura sfeclei de zahăr publicate în Kiev şi 9 pe cultura bumbacului, publicate în Uzbekistan şi în alte regiuni asiatice [15, p. 132-133]. Cu alte cuvinte, exista în URSS o categorie de cetăţeni care deveneau „savanţi” încălcând astfel principiul meritocraţiei.−

Comentarii asupra altei remarci de-a lui Subotin: „V. I. Taliţkii nu iubeşte să muncească, dar să aprecieze munca altuia în măsura cunoscută poate”. Din articolele publicate de Taliţkii în RSS Ucraineană, adică cele anterioare tezei de candidat în ştiinţe biologice la Odessa, îmi expun părerea despre nivelul pregătirii profesionale ale lui Taliţkii în domeniul biologiei. Din motive tehnice, am efectuat decodificarea doar la nivel de insectă sau plantă, pe care le expun ca subiect cu mici explicaţii [4, ff. 39-40]: 1927 – metodă nouă de colorare a omizilor (informaţie inclusă pe 1 pagină şi dificil de analizat la ce s-a referit); 1928 – inelarul (1 pag., un fluture dăunător pomilor fructiferi în stadiul de omidă); 1931, 1932 şi 1934 – omida de stepă (câte 4 pag.); 1932 – fauna ploşniţelor din Donbas (30 pag.); 1932 – tăbliţe pentru determinarea dăunătorilor şi daunelor la porumb (72 pag.); 1933 – instrucţia pentru evidenţa dăunătorilor la porumb (16 pag.); 1934 – principalele boli şi dăunători ai porumbului şi măsurile de combatere (96 pag.); 1936

– fauna gândacilor pocnitori din nord-vestul regiunii Donbas (20 pag., *Elateridae*, *Coleoptera*); 1937 – dezvoltarea telenomusului care parazitează ouăle de ploșnițe (32 pag.); 1938 – metodele de combatere biologică a buhei semănăturilor și ploșnițelor cerealelor (6 pag.); 1940, 1941 și 1942 – metode biologice de combatere a ploșniței cerealelor (câte 6 pag.); 1942 și 1943 – succinte instrucțiuni pentru aplicarea găinelor în combaterea ploșnițelor cerealelor în condițiile din Uzbekistan. Astfel, doar câteva articole despre *telenomus* (subiectul tezei de candidat în științe biologice), celelalte în funcție de apariția dăunătorlor, înscriind că a mai publicat și cca 120 de articole în ziare, 25 de pliante și placate pentru combaterea dăunătorilor. Întrebarea, în context ar fi, dacă la Odessa era necesitate urgentă de candidați în științe, sau și Talițkii a găsit metoda potrivită pentru a obține acest grad științific. Devine suspectă elaborarea tezei lui, fiindcă imediat a plecat din Odessa (împreună cu perioada de activitate în evacuare a lucrat șapte ani, 1938-1945) și a venit la Chișinău. Transferul sau trimiterea pe linie de partid se exclude, fiindcă Talițkii a devinit membru de partid doar în 1947, la „Krasnoarmeiskii raikom" din Chișinău [4, f. 36]. Atunci, de ce a plecat din Odessa, oraș incomparabil de prestigios în acele timpuri față de Chișinău? Sau poate ca să suporte mai ușor criticile de la distanță despre metoda lui „genială": „telenomusul din Natură declarat ca nouă metodă biologică de combatere". În acest fel, se confirmă cele scrise de Subotin: „Nu-și găsește loc în viață".

Prin comentariile anterioare se confirmă un alt „compliment" a lui Subtotin în adresa lui Talițkii : „Nu mai știm care anume greutăți a pus știința în domeniul lui entomologic pe culturile cerealiere, dar el la un moment dat a făcut o fentă, a ocolit cerealierele și s-a declarat entomolog pe livezi și podgorii". Jurnalistul Subotin a intuit sau a fost informat de grupul de acțiune, fiindcă primul articol publicat de Talițkii în RSSM a început nu de la porumb (studiat în Ucraina) sau cereale (studiate în evacuare), dar total alte insecte și gamă de culturi, mai exact din pomicultură. Am tradus din rusă denumirea articolelor: dăunătorii livezilor și metodele de combatere (1946, 3 pag.); măsurile principale din primăvară împotriva bolilor și dăunătorilor (1947, 30 pag.); lupta cu rozătoarele (1948, 15 pag.); elaborarea măsurilor de combatere împotriva principalilor dăunători din livezi (1949, 10 pag.). În această perioadă (1946-1949) Talițkii lucra în calitate de șef al Secției de entomologie [16, pag. 28], dar șeful Stațiunii – Verderevski nu i-a acceptat „noua metodă" de combatere a ploșnițelor cu telenomusul faunistic, cu atât mai mult că cereale nici nu prea au rodit în RSSM din cauza secetelor istorice. Totodată, nu se cunoaște personalul pe care îl conducea, respectiv cu cine ar fi colaborat în interesul lui, ca să se confirme încă o expresie a lui Subotin: „El este capabil nu doar să evalueze o muncă străină, dar totodată să și-o asume".

În articolul lui Subotin, după Rușcinschi, urmează o relatare despre conflictul și intriga lui Talițkii cu F. P. Polivțev, fitopatolog, din care se concluzionează că acest pseudo savant sovietic era cunoscut în RSSM, dar toate-i treceau cu bine, fiindcă a continuat să avanseze în posturi și să se mențină până la adânci bătrânețe, ultima lucrare fiind publicată în 1990 [19]. Am concluzionat avansarea lui pe baza câtorva ordine emise pe numele lui Talițkii: 1950 – șeful Secției de propagandă în Departamentul de propagandă agricolă al Ministerului de Agricultură din RSSM [4, f. 64]; șeful Secției în Departamentul de cercetare științifică și adjunctul șefului Departamentului de propagandă în agricultură [4, f. 48]; șef al instituțiilor de cercetări științifice din 4.II.1954 [4, p. 53]; șef al Secței științifice pentru agricultură [4, f. 58]; șeful Secției de protecția plantelor [4, p. 63]; colaborator științific principal în Secția protecția plantelor din 4.V.1964 [4, f. 65].

Am dorit să aflu colaborarea lui Talițkii cu entomologii din RSSM pe baza articolelor în coautorat. Astfel, menționez că este foarte modestă în comparație cu alții, spre exemplu B.V. Vereșchiaghin [23]; V. Gh. Ostaficiuc [8]; D. D. Verderevski [10] și alții studiați anterior, găsind doar câteva articole în coautorat, și anume: cu Valentina V. Vereșchiaghina [12], un articol cu șeful ei de la Institutul de Pomicultură și cu Kostiukov un articol [14]. Alte trei articole cu entomologi extra RSSM dar publicate în Chișinău, ei fiind Korenev [20], Legotai [21] și Kuslițkii [19]. Cu fiica lui Nina Vl. Talițkaia a publicat doar un articol [22]. Posibil să mai existe lucrări semnate de V.I. Taliți de singur autor și în coautorat, dar studiul lor va face subiectul altui articol.

În continuare, consider important să descriu cum am descoperit dosarul pseudo savantului V. I. Talițkii din RSSM, care a călătorit prin URSS după genericul din popor: „unde-i mai bine, hop și el". Prima sesizare a fost în articolul lui M. Busuioc despre crearea și evoluția Catedrei de Entomologie la Chișinău [1, p. 119],

fiind introdus și numele lui V. I. Taliţkii, ca șef al Laboratorului de entomologie de la Stațiunea de cercetări științifice în protecţia plantelor de pe lângă Institutul Agricol, însă nimic nu releva faptul că ar fi fost cadru didactic prin cumul la catedră. Probabil, entomologul M. Busuioc a ştiut ceva mai bine, fiind și el student (1960–1965), apoi doctorandul lui D. D. Verderevski (1965–1968), ulterior, cadru didactic la Catedra de entomologie şi pe timpul cand „savantul emerit” și în propaganda agricolă încă se considera specialist în entomologie. Totodată, M. Busuioc l-a citat doar cu un articol în manualul pentru studenții instituțiilor de învățământ superior agronomic – „Entomologie agricolă” [2, p. 635].

Următoarea sursă în care am depistat numele lui V.I. Taliţkii, a fost cartea despre viața și activitatea științifică a lui D. D. Verderevski [4, p. 19], fiind menționat doar o singură dată, și anume: „candidatul în științe agricole invitat în RSS Moldovenească din aprilie 1945”.

De la aceste două surse am început căutarea dosarului din responsabilitatea de rigoare, în sens să nu ezit biografia unui entomolog sovietic. Căutările au fost dificile, fiindcă în cele cinci arhive (UASM, Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Pomicultură, Institutul de Protecția Plantelor, Institutul de Zoologie) nu-l aveau în depozitoriu. Regretatul B. V. Vereșciaghin și-a amintit că Taliţkii a lucrat inclusiv la Ministerul Agriculturii și, într-adevăr, dosarul se afla în arhiva ministerului, iar din cele aflate se confirmă încă o dată pregătirea profesională suspectă a unor „savanți”, care au venit să „salveze” și „dezvolte” RSSM.

Din materialul de arhivă am aflat că Vladimir Ivanovici Taliţkii a fost de naționalitate rus și s-a născut în 25.VIII.1906 în orașul Murom din reg. Vladimir, Imperiul Rus. Ar fi absolvit Institutul de Zoologie Aplicată și Fitopatologie din Leningrad (1925–1930), specialitatea agronom [4, f. 58], informația prelută din autobiografie și fișa personală. Repetăm, a susținut teza de candidat în științe biologice la Universitatea de Stat în numele lui Mecinikov din Odessa (13.VI.1945) și în 9.III.1946 la Moscova i s-ar fi eliberat diploma cu seria BL, nr. 000569 [4, f. 44].

Coroborând anii de studii menționați de Taliţkii la Leningrad (copia diplomei lipsă) și ca angajat (1925-1930), am sesizat coincidența, din care concluzionez că „savantul” a studiat la secția cu frecvență redusă, înscriind că și anterior studiilor a lucrat în domeniul protecției plantelor.

Noi aspecte despre activitatea lui V. I. Taliţkii în RSSM ne indicate în dosarul lui, descoperite în sursa contemporană „Crearea și consolidarea sistemului de învățământ superior în RSSM. Studiu, documente și materiale” [9], în care tov. Taliţkii apare în documentul cu nr. 195, un proces-verbal cu nr. 11 din 16.XI.1945 al ședinței deschise a adunării organizației primare de partid de la Institutul Agricol din Chișinău, și în care se discută o singură problemă: „Despre mersul lucrărilor de restabilire a blocurilor didactice și fondului locativ al Institutului Agricol din Chișinău”, raportor fiind tov. Taliţkii. Astfel, Taliţkii – recent candidat în științe biologice (13.VI.1945) se ocupa de restaurarea imobilelor instituției respective distruse parțial în timpul războiului, și nu de activitatea didactică sau cercetare.

Am formulat câteva comentarii pe baza micro cronologiei activității lui Taliţkii din anul venirii la Chișinău: în IV.1945 s-a angajat director adjunct pe gospodăria comunală la Institut (aspect ce nu este indicat în dosarul lui personal). Însă înființarea Stațiunii lui Verderevski s-a aprobat în III.1945, dar până la funcționare a durat un an de zile, fiind preluată în subordinea VASHNIL-lui [16, f. 28]; în VI.1945 – i s-ar fi conferit titlul de candidat în științe în Odessa; în XI.1945 – raportează ca director adjunct pe gospodărie comunală [9, p. 415], având în responsabilitate băile, spălătoriile, căminele, cantinele etc. din gestiunea Institutului de la Chișinău; în III.1946 – i s-ar fi emis la Moscova diploma de candidat în științe biologice. Prin urmare, Taliţkii fizic și tehnic nu a avut cum să întocmească o câtuși de modestă teză de candidat în condițiile postbelice de la Chișinău și cu toate problemele de serviciu pe care le avea de îndeplinit. Probleme enumerate cu lux de amănunte în toate cuvântările de la ședința de partid, pe care Taliţkii le-a raportat și tot el acceptat critica în adresa lui [9, p. 114-116].

O dovadă care îmi aparține și pe care o consider la fel de exactă este că, în prezent pe site-urile instituțiilor și bibliotecilor din Federația Rusă și țările noi formate din republicile URSS, nu apare nici o sursă în care să fie trecute anumite informații referitoare la Vladimir Ivanovici Taliţkii, care în 1945 a susținut teza de candidat în biologie la Universitatea de Stat în numele lui Mecinikov din Odessa. Am găsit, însă, pe numele lui Fiodor Petrovici Polivțev [18], fitopatolog din echipa lui Verderevschi [16, p. 55], concurentul și reclamatorul lui la CC PC din RSSM, dar fără rezultate (a se vedea detaliile în foileton). Un alt exemplu și

mai convingător în acest context este doctoratul lui Eduard Eduardovici Miller [11, p. 20-22] din 1897, care apare în Catalogul Electronic Informativ al Bibliotecilor din Belarus cu autorii disertațiilor.

Posibil că nu toate bibliotecile au digitalizat fondurile într-un catalog după actualele cerințe, respectiv accept un reproș și critică pe baza unui document doveditor că acest personaj a susținut teza indicată în dosar. Dovada căutărilor mele insistente și dorința de-a expune toate informațiile descoperite este articolul aniversar pe numele lui V. I. Talițkii cu ocazia celor 70 de ani împliniți la Chișinău [5]. Am depistat articolul din internet de la o redacție de revistă, dar scanată numai pagina cu el, astfel nu se poate preciza revista și anul, presupun 1976. În materialul respectiv la fel se subliniază succesele lui mari: propaganda metodei biologice; participarea lui activă printre primii la organizarea bio-laboratoarelor colhoznice din țară; și că ar fi întocmit o colecție unicală de entomofagi din livezile Moldovei etc. Despre colecție nu se știe nimic (dacă a existat, apoi la sigur și-a păstrat-o, ca din ironia sorții să nu i se întâmple și lui la fel cum a procedat el cu arhivele lui Rușcinschi), iar catalogul publicat se află în bibliotecile din Chișinău.

În sfârșit, menționez că V. I. Talițkii ar merita o critică dură și pe baza altei constatări din același foileton a lui Subotin: „Nu a contribuit cu nimic serios în știință și niciodată nu s-a ocupat serios de ea, dar șefează o secție într-un institut științific". Închei, însă, cercetările mele proprii cu o altă frază de-a lui Subotin: „În inimele savanților cu atitudini serioase și altor lucrători creativi, vecinătatea Talițkiilor induce sentimentul de amărăciune". Doar că amărăciunea mea personală se reflectă asupra întregului domeniu entomologic din Republica Moldova, anterior RSSM, fiindcă lysenkoviști, „găinari", sau „ploșnițari", mulți din ei coautori fără merite și remușcări, încă mai continuă să existe printre noi. Și spre exemplu tineretul suportă grandomaniile unor șefi exact cum a fost și Talițkii, șef cu școală suspectă, dar mare șef pe instituțiile de cercetători științifici.

Considerații finale și recomandări

Vladimir Ivanovici Talițkii (n. 1906, Federația Rusă – d.?) a fost un lucrător din domeniul protecției plantelor din URSS (1920-1945): Federația Rusă, RSS Ucraineană și RSS Uzbekistan. A fost absolvent al unei facultăți de agronomi din Leningrad, dar fără dovezi și a obținut titlul de candidat în științe biologice la Universitatea de Stat din Odessa (1945), diploma în prezent fiindu-i suspectată de-a fi fost originală.

În RSSM a lucrat în perioada 1945-?, iar în 1990 a publicat ultima lucrare în coautorat. Funcțiile deținute în RSSM: Institutul Agricol „M. V. Frunze" din Chișinău (1945-?) – director adjunct pe gospodăria comunală și șeful Secției de entomologie, Stațiunea Protecția plantelor de pe lângă Institut (IV.1945-1950); Ministerul Agriculturii (1950-1958) – șef la secțiile de propagandă în agricultură și a științelor; Institutul de Pomicultură, Viticultură și Vinificație (1958-?) – șeful Laboratorului de entomologie; protecția plantelor; cercetător științific superior.

V. I. Talițkii a urmat concepțiile lui T. D. Lysenko, după care a declarat și propagat aplicarea găinilor și a unei insecte cu dezvoltare faunistică (*telenomus* și pe acest subiect ar fi susținut teza de candidat) ca metode noi de combatere biologică a ploșnițelor dăunătoare plantelor de cereale.

Calitatea și veridicitatea informațiilor publicate de V.I. Talițkii în articolele lui în toți ani de activitate ca entomolog, cum se declara, necesită o expertiză profesională ca să se confirme sau respingă statutul lui de „savant" din RSSM.

Referințe:

1. BUSUIOC, M. *Catedra Entomologie la 65 de ani ai Universității Agrare de Stat din Moldova*. În: Lucrări științifice, volumul 6, Horticultura, Chișinău, 1998, pp. 119-123.
2. BUSUIOC, M. *Entomologia agricolă*. Chișinău, Centrul Editorial al UASM, 2006, 639 p.
3. Dosarul din arhiva Institutului Agricol „M. V. Frunze"/UASM nr. 106/206, inv. 3, deschis la 9.XI.1944 și închis la 31.XII.1946, 15 file.
4. *Dosarul nr. 23, tomul 21, „Dosarele personale ale angajaților în toată sistema Ministerului Agricol din RSS Moldovenească, 361 file.*
5. *O pagină în pdf și fără denumirea revistei, cu titlul articolului „Entuziast al metodei biologice"*, p. 13. https://www.zin.ru/animalia/coleoptera/addpages/Andrey_Ukrainsky_Library/Specialistsfiles/Talitsky76b.pdf (accesat: 12.11.2024).

6. RUȘCINSCHI la nr. 12. *Lista militară cu nr. 50681 din 25.06-1.07.1947*. https://pamyat-naroda.ru/heroes/person-hero/Рущинский (accesat: 13.11.2024).
7. DRAGNEV, Demir; XENOFONTOV, Ion Valer. *„Profesorul Naum A. Narţov (1894-1978) sau itinerarul unui istoric aventurier.* În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria Ştiinţe umanistice,* 2023. nr. 10(180), pp. 49-57.
8. MIHAILOV, Irina V.; TIMUŞ Asea M. *Entomologul Vasile Ostaficiuc şi activitatea lui ca cercetător ştiinţific la Institutul de Zoologie al Academiei de Ştiinţe a Moldovei*. În: *Revista „Probleme actuale ale istoriei ştiinţei”*. Partea III – Biografii ştiinţifice în context naţional şi internaţional. Chişinău, Secţia editorial-poligrafică a BŞC, 2017, nr. 1, pp. 140-170.
9. ROTARU Liliana (ed.). *Crearea şi consolidarea sistemului de învăţământ superior în RSSM. Studiu, documente şi materiale.* Chișinău, Editura „Lexon-Prim”, vol. 1, 2021, 1012 p.
10. TIMUŞ Asea. *Verderevschi Dm. Personalitate ilustră în domeniul protecţiei plantelor*. În: *Revista Sănătatea plantelor,* SRL „Alcedo”, Bucureşti, 2004, nr. 11, p. 25.
11. TIMUŞ, Asea; CROITORU, Nichita; MIHAILOV, Irina. *Cadre didactice din domeniul entomologiei agricole. Istorie şi contemporaneitate*. Chișinău, Tipografia „Ilise”, 2017, 380 p.
12. ВЕРЕЩАГИНА, В. В., ТАЛИЦКИЙ, В. И. *Кровянная тля и борьба с ней*. Из-во МСХ МССР, Кишинев, 1958, 12 с.
13. *Книга памяти. Саратовская область*. Том 7, с. 395. https://www.rasl.ru/e_editions/Chel-na-voyne_1.pdf (accesat: 10.1.2023).
14. КОСТЮКОВ, Б. Б., ТАЛИЦКИЙ, В. И. *Методические указания повреждению и определению паразитов нижне и верхнестороние минирующие молей*. VASHNIL, BNII Biol. В кн.: *Методы защиты растений.* Кишинев, 1979, с. 12.
15. МОЛДОВАН, М. Я., К. Н., ДАШКЕЕВА, Д. Д. *Вердеревский. Страницы и творчества*. Кишинев, Штиинца, 1979, 158 с.
16. НАЗАРЕНКО Назар. *Материалы: «ЧЕРНОЕ» ПЯТНО «КРАСНОЙ БИОЛОГИИ»?* – полемические заметки о Т. Д. Лысенко. http://flibusta.site/b/514585/read (accesat: 10.11.2024).
17. *Росийская государственная библиотека.* https://search.rsl.ru/ru/record/01006457320 (accesat: 09.11.2024).
18. ТАЛИЦКИЙ, В. И. *Щитовки и ложнощитовки – вредители плоловых культур в Молдавии*. Кишинев, Гос. из-во Молдавии, 1954, 45 с.
19. ТАЛИЦКИЙ, В. И., КУСЛИЦКИЙ В. С. *Паразитические перепончатокрылые (Нутепортега) Молдавии* (каталог). Кишинев, 1990. 304 с.
20. ТАЛИЦКИЙ, В. И., КОРЕНЕВ А. А. *Тахины (Diptera:Tachinidae) паразиты американской белой бабочкой* (*Hyphantria cunea* Drury) в Молдавии. В кн.: *Фауна и экология энтомофагов.* Кишинев, Штиинца, 1982, с. 19-25.
21. ТАЛИЦКИЙ, В. И., М. В., ЛЕГОТАЙ. *Пауки (Aranei) в плодовых насаждениях Молдавии*. В кн.: *Фауна и экология энтомофагов*. Кишинев, Штиинца, 1982, с. 25-31.
22. ТАЛИЦКИЙ, В. И., Н. В., ТАЛИЦКАЯ. *Эколого-трофическая характеристика жуков-кокцинеллид (Coccinellidae, Coleoptera), типичных для плодовых насаждений Молдавии*. В кн.: *Хищники и паразиты вредителей растений.* Кишинев, 1977, с. 43-50.
23. ТИМУШ, Ася М., Ливия Р., КАЛЕСТРУ, Елена В., БАБАН. *Биография и творчество советского ученого энтомолога – Верещагина Бориса Викторовича*. În: *Probleme actuale ale istoriei ştiinţei* / Ed. red şt.: Constantin Manolache; resp. ed.: Ion Valer Xenofontov. Chişinău, Bibl. Şt. (Inst.) „Andrei Lupan”, 2017, pp. 171-208.

Date despre autor:
Asea M. TIMUŞ, doctor în agricultură, conferențiar universitar, Școala Doctorală de Ştiinţe Umanistice și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0009-0008-0031-6546
E-mail: asea_timus@yahoo.com

Prezentat la 30.09. 2024